
AANTEKENINGEN VAN F. SLOMP (VOORJAAR 1945)¹

Het einde van de oorlog nadert en dan komt men er onwillekeurig toe om de rekening op te gaan maken. Om eens na te gaan of deze oorlogstijd ons winst heeft gebracht of dat wij het merendeel op de verliesrekening moeten boeken.² Als God ons het leven nog spaart, dan staan wij straks weer voor een nieuwe tijd. En dan mogen we alles maar niet aan het toeval overlaten, neen wij moeten nu proberen onze houding te bepalen voor straks.

We moeten echter eerst maar eens nagaan of onze houding als kerk in de oorlogstijd goed is geweest. Of we als kerk op deze oorlogstoestanden juist hebben gereageerd. En dan zie ik in het verleden een groote fout, en wel deze: Wij hebben ons niet ingedacht de verhouding van kerk en politiek. Er waren onder ons zeer velen en ik geloof de meerderheid, die heel bang waren om kerk en politiek te verbinden. Wanneer op onze kerkelijke vergaderingen de vraag werd gedaan hoe onze houding moest zijn tegenover N.S.B. en C.D.U.,³ dan waren velen huiverig, want men mocht, zoo meende men, zich als kerk toch niet met de politiek bemoeien. We moesten ons tot onze kerkelijke taak beperken en niet een politieke partij in de ban gaan doen. De politiek behoort, zoo meende men, tot een geheel ander terrein van het leven, waar zich de kerk niet direct mee bemoeien mocht.

Wij staan als kerk boven de politieke partijen en nu kan men verkeerde beginselen wel bestrijden maar geen directe politiek op onze kerkelijke vergaderingen /2/ en vooral niet van de kansels. - Dat behoort tot de taak van de politieke partijen. - Laat de kerk de beginselen geven voor het gehele leven maar [*zij moet*] vooral niet van de kansel het nationaal socialisme gaan bestrijden,⁴ want daarmee stoot men de menschen af. De kerk is een heilsinstituut, die te zorgen heeft voor de zaligheid van de zielen, die aan [*haar*]⁵ zorg zijn toevertrouwd. De belangen van Gods koninkrijk in breder zin moeten dan door andere instellingen als bijv. de kiesvereniging behandeld worden.

Toen het nationaal socialisme ook de kerk binnendrong en men de revolutionaire, heidensche gedachten in de gemeente aantrof, is men noodgedwongen er wel toe over[ge]gaan enkele richtlijnen te geven, maar [*de kerkelijke leiding bleef er huiverig voor*]⁶ om krasse maatregelen te nemen en om van de kansels de groote gevaren die de kerk bedreigden, met Gods Woord te bestrijden.⁷ Men merkte in de prediking, zie maar de preeken in *Menigerlei genade*,⁸ heel wei-

¹ Het manuscript heeft geen titel.

² Hierna doorgestreept 'Als God ons nog tijd van leven'.

³ De Nationaal-Socialistische Beweging was in 1931 opgericht door A.A. Mussert. De Christelijk-Democratische Unie werd in 1926 opgericht en in 1946 opgeheven. Zie voor de laatste: H.J. Langeveld, *Protestants en progressief. De Christelijk-Democratische Unie 1926-1946* ('s-Gravenhage 1988).

⁴ In het manuscript luidt dit slecht lopende zinsdeel: 'maar noem vooral niet van de kansel het nationaal socialisme, niet gaan bestrijden'.

⁵ In het manuscript is hier ruimte voor een woord opengelaten.

⁶ In het manuscript: 'men bleef er over kerkelijke leiding huiverig'.

⁷ Op 2 oktober 1936 besloot de generale synode, dat het lidmaatschap van de NSB en de CDU onverenigbaar was met dat van de Gereformeerde Kerken in Nederland. Professor K. Schilder diende als voorzitter van Commissie III een meerderheidsrapport in, terwijl professor H.H. Kuyper als tegenstander een minderheidsrapport indiende, daarin gesteund door zijn VU-collega's. Zie voor de totstandkoming van het besluit: Van Roon, *Protestants Nederland*, 49-50; Dam, *De NSB en de kerken*, 144-147; Langeveld, *Protestants en progressief*, 320-33;